

№ 09 (830)
Сакавік 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

👉 Будзем памятаць: кнігалюбы
журналіст **Анатоль Чачотка**,
паэт **Леанід Каркотка** –
стар. 3, 5

👉 Талака: навуковы
патэнцыял краіны –
стар. 4

👉 Асоба: прафесар
Уладзімір Ліўшыц з **Горак** –
стар. 6

👉 Рэгіён: стравы **Іўеўшчыны** –
стар. 7

Падрабязней чытайце на стар. 7

Навіны БФК

Грошы для санктуарыя

Цягам некалькіх гадоў ГА «Беларускі фонд культуры» ў межах праекта «Адновім Будслаўскую святыню разам!» збіраў грошы для рэстаўрацыі касцёла-санктуарыя ў Будславе Мядзельскага раёна. Неаднаразова аб гэтым мы паведамылі на старонках нашай газеты. Калі сродкі былі сабраныя, БФК пералічыў іх на рахунак Будслаўскай святыні.

Выказваем шчырую ўдзячнасць усім, хто далучыўся да высакароднай справы. І вашыя сродкі пайшлі на захаванне ўнікальнай мясціны Беларусі. Зычым усім ахвяравальнікам-рупліўцам здароўя і плёну ў жыцці.

Выканкам ГА «БФК»

Натхняліся роднаю мовай у краме

У свеце шмат цудоўных моваў. Адны з іх вабяць сваёй прыгажосцю і непаўторнасцю, іншыя – мілагучнасцю. Але ў кожнага чалавека ёсць толькі адна родная мова. Для нас гэта беларуская мова. І вельмі дрэнна, калі чалавек пачынае забывацца на сваю мову, не шануе яе.

Аддзел бібліятэчнага маркетынгу Воранаўскай раённай бібліятэкі арганізаваў акцыю «Родная мова – крыніца натхнення», прысвечаную Міжнароднаму дню роднай мовы, які адзначаецца ва ўсім свеце 21 лютага.

Родная мова аб'ядноўвае нас! Супрацоўнікі бібліятэкі далі магчымасць землякам успомніць, як яна выдатна гучыць. 19 лютага кожны наведнік, які зайшоў у краму «Родны кут» пад час абедзеннага перапынку, змог пачуць вершы вядомых беларускіх пісьменнікаў у выкананні мясцовых жыхароў. А замест звыклых песень эстрады гучалі

песні на беларускай мове ў выкананні «Песняроў», Сяргея Макея ды іншых. Няхай не ўсе пасля гэтай акцыі пачнуць размаўляць на роднай мове, але прынамсі ўспомніць, што яна ёсць і гучыць выдатна.

У краме была аформленая кніжная выстава «Родная мова – крыніца натхнення», якая ўключала падраздзелы «Падарожжа ў гісторыю роднага слова»,

«Добрым кнігам – добры дзень», «Агляд навінак кніг беларускіх аўтараў» ды іншыя. Прысутныя з вялікай цікавасцю знаёміліся з выставай, кожны змог знайсці сабе літаратуру па гусце, а хто яшчэ не стаў чытачом бібліятэкі – запісацца.

Зарына **ВАСЮКЕВІЧ**,
бібліятэкар аддзела маркетынгу
Воранаўскай раённай бібліятэкі

Сябры, дзякуючы руплівасці ўсіх і кожнага і таму, што выпісваеце «Краязнаўчую газету», яна выдаецца. Будзем пашыраць кола чытачоў, аўтараў і падпісчыкаў.

Нашы віншаванні

ГА «Беларускі фонд культуры», рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць **Ігара Яўгенавіча РАХАНСКАГА** з 60-гадовым юбілеем!

Ігар Яўгенавіч – дырэктар прыватнага ўнітарнага прадпрыемства «Неф-Праект», якое шмат гадоў ажыццяўляе архітэктурнае праектаванне, у тым ліку для гістарычных аб'ектаў нацыянальнага значэння. Таксама прадпрыемства разам з Беларускім камітэтам Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ICOMOS) зладжана працуе ў галіне захавання архітэктурнай спадчыны Беларусі.

Жадаем шчыраму сябру нашай арганізацыі моцнага здароўя, дабрабыту, новых творчых задумаў і плённага іх здзяйснення, цікавых пошукаў і шчаслівых знаходак!

Леся збірае сяброў

У лютым у г.п. Астрына адсвяткавалі юбілей украінскай паэткі і грамадскай дзяячкі Лесі Украінкі. 150 гадоў з дня нараджэння – значная дата, таму і распей было шмат. Свята падрыхтавалі калектывы Дома культуры і тэатральнай творчасці, музычнай школы, гарпасялкавай бібліятэкі, пакою на месцы жыхарства «Сусор'е». Літаратурны вечар-інсталяцыя «Леся збірае сяброў» прайшоў на адным дыханні.

Лёсы Алаізы Пашкевіч і Лесі Украінкі дзіўна падобныя, гэта дало магчымасць «запрасіць» Цётку на гаты юбілей. Удзельнікам мерапрыемства была прапанаваная відэауступка пра Лёсію Украінку, гучалі вершы ў выкананні Лесі і Алаізы, а пачуць жывую ўкраінскую гаворку дапамагла настаўніца пачатковых класаў Наталія Сонька, якая шмат гадоў таму прыехала ў Астрыну з Украіны. Падзяліліся сваімі напрацоўкамі бібліятэкары, упрыгожылі вечар песні ў выкананні Івана Бабіцкага, а выхаванцы музычнай школы здзівілі іскрыстым украінскім танцам.

Бібліятэкары таксама аформілі выставу і правалі інфармацыйны агляд літаратуры. У фондзе бібліятэкі ёсць зборнік вершаў Цёткі на ўкраінскай мове, Н. Сонька прачытала з яго верш «Скрыпка». Такое супрацоўніцтва ў Астрыне ўжо даўно стала добрай традыцыяй. Атрымаўся сапраўдны творчы марафон.

Танна СЦЯПАНЧАНКА,
бібліятэкарка Астрынскай гарпасялкавай бібліятэкі,
Шучынскі раён

На тым тыдні...

Ратуюем спадчынаў

✓ **24 лютага ў** Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшло адкрыццё кніжнай выставы «**Українська Касандра**», прымеркаванай да 150-годдзя Ларысы Пятроўны Косач-Квіткі, вядомай ва ўсім свеце як Леся Украінка. Адна з найвыбітнейшых асобаў украінскай культуры не проста вывела ўкраінскую літаратуру на новы ўзровень, а таксама стаяла ў авангардзе нацыянальнага руху.

Выстава знаёміць з вялікай колькасцю дакументаў, што адлюстроўваюць багатую спадчыну Лесі Украінкі: поўнымі зборамі твораў, публіцыстыкай і лістамі, успамінамі сучаснікаў, літаратурна-біяграфічнымі партрэтамі. Наведнікі могуць пабачыць выданні твораў паэткі 1920 – 1940-х гг. з фондаў НББ. Для даследчыкаў творчасці прадстаўленае каштоўнае выданне «Ларыса Петрівна Косач-Квіткі (Леся Украінка): біяграфічныя матэрыялы, спогадзі, іконографія» (2015), якое складаецца з арыгінальных тэкстаў Лесі Украінкі, успамінаў, артыкулаў і фотаздымкаў. Большая частка кнігі – успаміны і лісты Ізідоры Косач-Барысавай, сястры Лесі, спадчына якой ніколі не выдавалася. Раздзел «Іконаграфія» змяшчае невядомыя дакументы з прыватных архіваў.

У экспазіцыі паказаная і музычная спадчына выдатнай украінкі: копіі нотных запісаў песень, створаных на вершы Лесі Украінкі, і зборнік народных украінскіх песень, запісаных з яе голасу.

Выстава будзе працаваць да 25 траўня.

✓ **25 лютага** народнаму майстру Рэспублікі Беларусь, ганароваму грамадзяніну Маларыцкага раёна **Сцепанідзе Сцепанюк** уручаць нагрудны знак «**За ўклад у развіццё культуры Беларусі**». Гэта знакавая асоба для раёна і ўсёй вобласці. Яе вытканымі і вышытымі дзіўнымі ўзорамі наміткамі, ручнікамі, народнымі касцюмамі захапляюцца далёка за межамі Маларыцкага краю. Усе працы незвычайныя, самабытныя, адмысловыя і ўнікальныя. Яна аднавіла забытую тэхналогію ткацтва «кажушжом» – арыгінальны арнамент, характэрны для мясцовага строю адзення.

Сцепаніда Аляксееўна жыве ў вёсцы Дарапеевічы, куды і завіталі начальнік упраўлення культуры Брэсцкага аблвыканкама Сяргей Панасюк, намеснік старшын райвыканкама Станіслаў Ляшчук і намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі райвыканкама Галіна Стасюк.

ГА «**Беларускі фонд культуры**» і «**Краязнаўчая газета**» віншуюць **майстрыху з заслужанай узнагародой**. Зычым **Сцепанідзе Аляксееўне моцнага здароўя, жыццёвых поспехаў і натхнення. Дзякуем за захаванне і папулярызаванне мясцовай спадчыны!**

✓ У Лепельскім краязнаўчым музеі адбылася **музейная гаспёўня па абмеркаванні праекта экспазіцыі залы Бярэзінскай воднай сістэмы**. На сустрэчу былі запрошаныя ўсе зацікаўленыя. Дырэктар музея Аліна Стэльмах зазначыла, што гэта ўнікальны помнік гісторыі і гідратэхнікі. Будаўніцтва канала паўплывала на гаспадарчае развіццё раёна; ён звязаў тэрыторыі колішніх Лепельскага, Барысаўскага і іншых павеятаў з

Чорным і Балтыйскім морамі, забяспечыў добрыя гандлёва-эканамічныя сувязі Беларусі з Польшчай, Германіяй і паўднёвымі рэгіёнамі Украіны і Расіі. У XIX ст. канал удыхнуў жыццё ў невялікае манастырскае мястэчка Лепель. Цяпер Бярэзінскі канал – неад'емная частка ландшафту рэгіёну. Хаця гідратэхнічныя лабудовы разбураныя, каналы абмялелі, але сістэма ўсё роўна выклікае цікавасць не толькі ў лепельцаў.

Навуковы супрацоўнік музея Міхаіл Казак падрыхтаваў для гаспёўні прэзентацыю, у якой закрануў важныя моманты гісторыі аб'екта.

Пад час мерапрыемства прысутныя змаглі пабачыць эскізы праекта экспазіцыі і падзяліцца ўражаннямі і ідэямі.

✓ Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа **2 сакавіка** адкрыў часовую экспазіцыю «**Не проста сынам быць вялікага паэта**», прымеркаваную да дня нараджэння малодшага сына Якуба Коласа Міхаса Канстанцінавіча Міцкевіча.

Міхас Канстанцінавіч не хаваўся за постацю знакамітага бацькі, ганарыўся сваімі каранямі, але быў вельмі сціплым, імкнуўся дасягнуць поспехаў уласнымі сіламі. Стаў вядомым вучоным, доктарам тэхнічных навук. У 1980 г. за дасягненні ў галіне навукі быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. Ён аўтар звыш 180-і навуковых публікацыяў, мае 30 патэнтаў і вынаходніцтваў. Вядомы сваімі дасягненнямі не толькі ў галіне навукі, але і ў спорце, ён майстар спорту па стэндавай стральбе, мае шматлікія ўзнагароды рэспубліканскага і міжнароднага маштабу. Пражывіў сабе і ў літаратуры (аўтар успамінаў пра Якуба Коласа «Пад бацькоўскім дахам», напісаў артыкулы, у якіх раскрытыя невядомыя старонкі жыцця класіка літаратуры і членаў яго сям'і). Ён укладальнік кнігі «Якуб Колас: у думках, у сэрцах, у песнях», аўтар успамінаў пра брата Юрыя, што выйшлі ў кнізе «Апалены золак», член рэдакцыйнай калегіі Збора твораў Якуба Коласа ў 20-і тамах. Узнагароджаны нагрудным знакам Міністэрства культуры «За ўклад у развіццё культуры Беларусі» за добрасумленную працу, значны ўклад у развіццё навуковага коласазнаўства і прапаганду творчасці народнага паэта. Вершы-прысвячэнні Міхасю Канстанцінавічу напісалі многія дзеячы літаратуры: Мікола Маляўка, Казімір Камейша, Яўген Хвалей, Генрых Далдзівіч, Мікола Мятліцкі, Віктар Шніп.

Акрамя літаратурнай дзейнасці Міхас Міцкевіч вёў актыўную грамадскую працу, выступаў на літаратурных імпрэзах і вечарынах, быў выдатным чытальнікам твораў свайго бацькі.

На выставе можна пабачыць матэрыялы з фондаў музея і асабістага архіва нашчадкаў Якуба Коласа – рукапісы, кнігі з аўтографамі, дакументы, асабістыя рэчы і фотапрацы М. Міцкевіча (у яго архіве прыкладна 40 альбомаў з фотаздымкамі розных мясцінаў Беларусі, родных і знаёмых сям'і Якуба Коласа і самога класіка).

Скарыстаная інфармацыя з *паведманьняў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі*, *Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа (Мінск)*, *сайтаў газет «Лепельскі край», «Голас часу» (Маларыта)*

Будзем памятаць мы...

Выдатнік беларускага радыё і кнігалюб

Сёлета 4 лютага не стала сябра Саюза журналістаў Беларусі, ветэрана Беларускага радыё, сябра ТБМ імя Ф. Скарыны Анатоля Чачоткі. Яму было 78 гадоў.

Я стараўся не прапусьціць перадачы славуэтага радыёжурналіста. Анатоль Ільч сам захапляльна распавядаў і знаходзіў цікавыя суразмоўцаў, якія падымалі разнастайныя надзённыя праблемы і даносілі іх толькі на роднай мове. Я не чуў ні адной перадачы спадара Анатоля, якую б ён вёў па-руску! Нават у самыя ліхія антыбеларускія гады. Ён не здрадзяваў аднойчы прынтаму прынцыпу: карэспандэнцкі тэкст павінен гучаць толькі на роднай мове. Нават тады, калі інтэрв'ю дае паляк ці немец. За чатыры дзесяцігоддзі працы журналістам Беларускага радыё ён аб'ехаў усю краіну, самыя аддаленыя яе куточки. Гэта асабліва падкрэсліваюць ветэраны радыё. Яны раскажваюць, што на стале, за якім працаваў А. Чачотка, ляжала мапа Беларусі, на якой адзначаў мясціны, якія наведаў у чарговай камандзіроўцы. Дык праз чатыры дзесяцікі гадоў п'янінай працы на той мапе ўжо не было не адзначаных раённых цэнтраў, мястэчкаў і буйных вёсак!

Неаднойчы быў адзначаны за п'янінай працу, праўда, не высокімі дзяржаўнымі ўзнагародамі, а шкада... Тройчы ўзнагароджваўся медалямі Выставы дасягненняў народнай гаспадаркі СССР за цыкл радыёнарысаў пра людзей беларускай вёскі, таксама стаў лаўрэатам прэміі Саюза журналістаў Беларусі. Супрацоўнічаў А. Чачотка і з рознымі выданнямі краіны.

У 1991 годзе за цыкл перадачаў «Мікрафон перабудовы» сваім лаўрэатам А. Чачотку назвалі прафсаюзы Беларусі. Але больш за ўсё спадар Анатоль ганарыўся званнем «Выдатнік тэлебачання і радыё».

Анатоль Ільч мяне не раз запрашаў пацікавіцца сваёй хатняй бібліятэкай. У невяліччай кватэры творцы можна было ўбачыць больш за тры тысячы тамоў.

...Выказваю спачуванні родным і блізкім памерлага.

Аляксей ШАПАХОЎСКИ, г. Мінск

Воіны афганскай вайны

15 лютага – Дзень памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў – з'яўляецца Днём памяці не толькі тых, хто ваяваў у Афганістане, але і ўсіх воінаў-інтэрнацыяналістаў, якія мелі непасрэднае дачыненне да ўрэгулявання вартых канфліктаў у розных краінах свету.

З нагоды Дня воінаў-інтэрнацыяналістаў у Воранаўскай раённай бібліятэцы прайшла гістарычная гадзіна памяці «Несуццільны боль Афганістана». Вучні даведліся аб прычынах уводу савецкіх войскаў на тэрыторыю гэтай краіны, пра тое, як цяжка было 18-20-гадовым хлопцам ваяваць з дасведчанымі маджахедамі, колькі маці не дачакаліся сваіх сыноў дадому, колькі салдатаў вярнулася інвалідамі. Даведліся пра трагічныя лічбы афганскай вайны – забітых і параненых, скалячаных целах, душах і лёсах... Таксама гучалі песні і вершы вартых тэматыкі. Хвілінай маўчання ўшанавалі памяць тых, хто загінуў у той вайне. «Афганістан баліць у душы маёй...» – пад такой назвай была аформленая кніжная выстава, дзе былі кнігі з успамінамі савецкіх вайскоўцаў, якія ваявалі ў Афганістане, прэс-дасье з матэрыяламі аб воінах-інтэрнацыяналістах, ураджэнцах Воранаўшчыны, фатаграфіі

землякоў, якія загінулі пад час баявых дзеянняў, а таксама мастацкія творы, прысвечаныя вайне ў Афганістане.

Бастунская сельская бібліятэка сумесна з мясцовай школай правяла ўрок мужнасці «Гарачыя слёзы Афганістана». На сустрэчу быў запрошаны ўдзельнік баявых дзеянняў у Афганістане старшыня раённай арганізацыі грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз ветэранаў вайны ў Афганістане» Генрых Мікутайціс. Ганаровы гошць пранікнёна і эмацыянальна раскажаў аб суровых гадах вайны, у якіх неверагодна цяжкіх умовах на выпаленай сонцам зямлі савецкія воіны выконвалі пастаўленыя перад імі баявыя задачы. Школьнікі даведліся, што горныя сьцежкі і цяжны Афганістан сталі для салдатаў школай мужнасці. На

памяць Генрых Казіміравіч падарыў бібліятэцы кнігу «Вдаль за рекой...» пра воінаў-інтэрнацыяналістаў Гродзенскай вобласці ў той вайне. У канцы сустрэчы прысутны таксама ўшанавалі памяць загінулых хвілінай маўчання.

У іншых бібліятэках раёна таксама прайшлі мерапрыемствы, прысвечаныя Дню памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў. І мы не маем права не захоўваць памяць аб тых, хто загінуў удалечыні ад Радзімы, і хто адышоў у вечнасць па вяртанні дадому. Праўду трэба ведаць, каб не паўтараць памылак.

Л. ФУРМАН,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Воранаўскай раённай бібліятэкі
Фота з архіва бібліятэкі

Прылятаць будуць ці аісты, ці буслы

Надаўна з'явілася кніга, якую многія чакалі, нехта ўспрыняў яе як штуршок да таго, каб пачаць размаўляць... на роднай мове, па-беларуску. Якая зламае псіхалагічны бар'ер і зробіць беларускамоўным. Яна так і называецца – «Беларускамоўныя», аўтары Алякс Сьнег і Бяся Пучынская. Выданне бачылі ў мінскіх кнігарнях «Акадэмікніга» і «Кніжная шафа», верагодна, і ў іншых месцах можна пабачыць. Варта ў сацыяльных сетках знайсці «Арт Сядзібу». Хаця наклад па нашым часе немалы – 500 асобнікаў, ён добра разыходзіцца. Пішучы гэтыя нататкі, хацелася паставіць да іх рубрыку «На кніжную паліцу». Але ж гэтай кнізе – прынамсі на пачатку шляху – месца будзе на стале, у дарозе перачытаць, у пэўнай сітуацыі пераправярчыць штошы.

Красамоўны пачатак кнігі. На малюнку – дзяўчына распачна разводзіць рукамі й пераканаўча даводзіць: «Я не размаўляю па-беларуску, таму што ніхто не размаўляе». Знаёмца сцвярджае, ці не так? Пасля яго суразмоўца чакае, што ты пагодзішся з ім і скажаш штосьці кшталту: «Так. Можна, і не варта тады ўвогуле пачынаць. Вось англійская... кітайская...». Але аўтары кнігі амаль на паўсотні старонак даводзяць адваротнае. І прапануюць не толькі паразважаць пра важнасць, карысць і крутасць валодаць беларускай мовай, карысцата ёю штодзённа. Яны прапануюць чатыры варыянты, узроўні, паводзінаў, дзе можна абіраць любы або па прахаджэнні аднога – пераходзіць на наступны.

Калі коротка, то выглядае так. МІНІМУМ. «Я паваяжо правы чалавек размаўляць на сваёй мове». Ты ставішся з разуменнем да беларускамоўнага.

СІМПЛЯТЫК. «Мне падабаецца чуць родную мову». Размаўляеш па-руску, але сімплятуеш беларускай.

КАРЫСТАЛЬНІК. «Я адказваю па-беларуску». Па-беларуску размаўляеш з усімі, хто звяртаецца да цябе па-беларуску.

МАКСІМУМ. «Я размаўляю па-беларуску». Заўсёды і з усімі, апроч выпадкаў, калі суразмоўцу сапраўды цяжка разумець беларускую гаворку.

Кожны ўзровень аўтары падрабязна раскрываюць, даюць адпаведныя парады, прапановы, дзецяцца ўласным досведам.

У кнізе багата цікавых і дасціпных ілюстрацыяў (мастачка Лізавета Ганчарова), а таксама падказкі, дзе шукаць не толькі беларускую літаратуру і музыку, але і слоўнікі, электронныя дадаткі для сучасных гаджэтаў, куды націснуць, каб у тым жа Гугле ці Оперы з'явілася родная мова, дзе шукаць аднадумцаў, які пашырыць беларускамоўнае кола. Вядома, невялікая кніга не можа ахапіць усё, таму да названых у ёй газет і часопісаў, музыкаў, пісьмемнікаў, сайтаў, суполак кожны дадасць і свае.

Але не тэорыяй адной. Вялікую частку кнігі складаюць гісторыі людзей, якія стала карыстаюцца беларускай мовай і паўсядзённасці. Сярод іх паэт, дырэктар «Арт Сядзібы» Алякс Сьнег, рэдактарка часопіса «Роднае слова» Крысціна Пучынская, музыка, мастак, журналіст Андрус Такінданг,

паэт, перакладчык, музыка Віталь Рыжкоў, беларуская паэтка з Іспаніі перакладчыца Анхела Эспіноса Руіз ды іншыя. Прывядзем колькі цытатаў.

Віталь Рыжкоў: «Беларуская мова – гэта сучасны, нічым не абдзелены, са сваімі перавагамі і недахопамі, сродак камунікацыі. Не горшы і не лепшы за іншыя. Не помнік, не надмагілле, не святарная карова. Не памерлая мова кшталту лаціны».

Юген Змушка: «Калі спрабуецца перайсці на беларускую мову, не імкніцеся адразу спасыгнуць усё тонкасці і нюансы мовы. Паспрабуйце "пераадолець" сябе, аддаючы перавагу чытанню і назіранню. Не звяртайце ўвагу на тых, хто будзе спрабаваць пераканаць вас, быццам мова гэтая памерла і нікому не патрэбна (такія людзі, як правіла, самі ледзьве валодаюць хаця б адной мовай)».

Крысціна Пучынская: «Вядома, беларуская мова дапамагае мне ў жыцці. Яна загартоўвае ўпэўненасць і адвагу. Беларуская мова – гэта добры густ і развіццё інтэлекту. Гэта мноства найцікавейшых сяброў».

Аляксандр Карнеу: «Аднойчы ў вёсцы, у якую прыехалі на вакацыях з

Расіі, мы з братам, малым, сядзелі на вуліцы. Раптам пабачылі ў небе птушку і закрычалі дзеду: "Дед, смотри, это же аист!" Побач ішла жанчына, пачула нас і як зарагоча: "Вой, што за дурныя дзеці, які ж гэты аист, гэта ж БУСЕЛ!"»

Алякс Сьнег: «Мой найлепшы сябра ездзіў у Мінск і пасля апавядаў мне, што там слухаюць беларускую музыку і размаўляюць на мове Караткевіча (у Мінску ён пачуў "тарашкевіца", але да Бабруйска давёў "Караткевіча"). Мне, малому юнаку, вельмі хацелася быць падобным да сталічнага хлопца».

Шляхі да беларускай мовы і шляхі з беларускай мовай могуць быць розныя, але дакладна – цікавыя, нестандартныя, насычаныя добрымі сустрэчамі і знаёмствамі. Варта толькі зрабіць першы крок. Да якога й заклае кніга «Беларускамоўныя». Бо ад кожнага залежыць, будуць прылятаць у наш край аісты ці буслы – будуць жыць традыцыі продкаў, мова продкаў, або ўкарэніцкая чужая культура са сваім светапоглядам, сваім культурным кодам. І лішне казаць, чым пагражае адарванасць ад сваёй.

Міхаіла ПАПІР

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Навуковы патэнцыял краіны ў бібліяграфічных дапаможніках

Сярод бібліяграфічных выданняў у апошнія гады прыкметна павялічылася колькасць персанальных дапаможнікаў, якія ўсё часцей становяцца аб'ектам увагі не толькі бібліяграфічнай, але і навуковай грамадскасці.

Адным з прыярытэтных напрамкаў дзейнасці Цэнтральнай навуковай бібліятэкі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі з'яўляецца стварэнне бібліяграфічных паказальнікаў з серыі «Біябібліяграфія вучоных НАН Беларусі» і «Людзі беларускай навукі». У паказальніках адлюстроўваюцца асноўныя вынікі навуковай і грамадскай дзейнасці навукоўцаў, іх унёсак у развіццё навукі дзяржаўнага і сусветнага маштабу.

Асноўнае мэта падрыхтоўкі біябібліяграфічных паказальнікаў:

- сабраць разам творчую спадчыну навукоўцаў і літаратуру пра іх, адлюстравач персанальных ўклад у навуковы патэнцыял краіны і зрабіць іх здабыткам грамадскасці;
- захаваць працы вучоных для наступных пакаленняў.

Задача бібліяграфічнай:

- адлюстравач навукова-даследчую дзейнасць вучонага ў цэлым;
- прадставіць уклад вучонага ў галіну навукі, якой ён займаецца, кола яго навуковых інтарэсаў.

Асновай для фармавання біябібліяграфічных рэсурсаў служаць рэсурсы бібліятэкі. Каштоўныя матэрыялы па станаўленні навуковай думкі нашай краіны ўтрымлівае бібліяграфічная картатэка «Акадэмікі і члены-карэспандэнты АН Беларусі», арганізаваная ў 1961 г. У картатэцы сабраная бібліяграфія працаў навукоўцаў даваеннага, пасляваеннага перыяду і нашых сучаснікаў. Яе матэрыялы адлюстроўваюць дынаміку развіцця вядучага навуковага цэнтру краіны, змену напрамкаў даследаванняў, працэс фармавання яе кадравага ядра, паказваюць навуковую спадчыну, пакінутую беларускімі навукоўцамі. У ёй адлюстроўваюцца манатэкі, патэнты, аўтарскія пасведчанні, дысертацыі, навукальныя дапаможнікі, выданні пад рэдакцыяй навукоўцаў, даклады, выступленні на канферэнцыях, артыкулы са зборнікаў, энцыклапедыяў, перыядычных выданняў, а таксама рэцэнзіі, прадмовы, інтэрв'ю, літаратура пра навукоўцаў і іх працы, уключаючы невялікія нататкі ў газетах.

Аўтаматызацыя бібліяграфічных працэсаў мадыфікавала традыцыйны працэс стварэння персаналіяў. Перад спецыялістамі

бібліятэкі паўстала пэўная задача эвалюцыйнага пераходу ад традыцыйных формаў працы да засваення і выкарыстання сучасных камп'ютарных тэхналогій. З 1994 г. аналагам картатэкі стала лакальная БД «Біябібліяграфія навукоўцаў НАН Беларусі», а картатэка была законсервавана. На сёння аб'ём базы дадзеных складае каля 67 тыс. бібліяграфічных запісаў, інфармацыя ў ёй папаўняецца на працягу года. У сярэднім пра адно вучонага збіраецца ад 300 да 1000 бібліяграфічных і біяграфічных звестак. Стварэнне электроннага варыянта картатэкі палегчыла і паскорыла працэс фармавання і з'яўлення працягам працы на сучасным узроўні.

Асноўнае адрозненне гэтай базы дадзеных ад існуючых падобных баз у тым, што яна першапачаткова стваралася як глабальная, не абмяжоўвалася геаграфічнымі, храналагічнымі, моўнымі рамкамі, галіновымі і іншымі крытэрамі адбору матэрыялу. База дадзеных – гэта стварэнне, пошук, удакладненне, рэдагаванне звестак па кожнай з персаналіяў, з указаннем крыніцаў матэрыялу, а не проста перавод у электронную форму ўжо існуючых біяграфічных звестак.

Наасноўе гэтага лакальнага рэсурсу і біябібліяграфічнай картатэкі фармаюцца біябібліяграфічныя па-

казальнікі, прысвечаныя жыццю і дзейнасці вучоных НАН Беларусі.

Праца над серыяй паказальнікаў «Біябібліяграфія вучоных НАН Беларусі» распачатая ў 1998 г. Выданню паказальнікаў папярэднічае глыбокі бібліяграфічны пошук. Вядзецца праца па зборы бібліяграфічнага матэрыялу, што адносіцца да канкрэтнай асобы, якая прысвяціла сваё жыццё служэнню навукі. Кола прагледжаных дакументаў значна пашырае. Гэта біяграфічныя слоўнікі, агульныя і галіновыя энцыклапедыі, галіновыя бібліяграфічныя дапаможнікі, выданні дзяржаўнай бібліяграфіі, рэфератыўныя часопісы на рускай і англійскай мовах, бюлетэні вынаходак, перыядычныя выданні, прыкніжы і прыартыкульныя спісы літаратуры, каталог ЦНБ НАН Беларусі, электронныя каталогі іншых бібліятэк, рэсурсы Internet.

У паказальнікі ўключаюцца працы, выдадзеныя на беларускай, рускай, украінскай, англійскай, нямецкай, польскай мовах. Адлюстроўваюцца ўказы і пастановы аб прысваенні ганаровых званняў беларускім навукоўцам, аб узнагароджанні іх ордэнамі і медалямі, прысуджэнні ім прэміяў СССР і БССР, Рэспублікі Беларусь. Некаторыя публікацыі, уключаныя ў паказальнікі, правяраюцца de visu для ўдакладнення элементаў у апісанні дакумента.

Да цяперашняга часу адпрацаваная метадыка падрыхтоўкі і складання біябібліяграфічных паказальнікаў па адзінай структуры. Паказальнікі працаў складаюцца з кароткага біяграфічнага нарыса аб жыцці і дзейнасці вучонага (у біяграфічнай дзедцы прыводзяцца звесткі аб тэматыцы і колькасці даследаванняў, накіраванасці даследчай дзейнасці, месцы вучобы і працы, аб настаўніках і вучнях, аб узнагародах і прэміях), літаратуры аб жыцці і дзей-

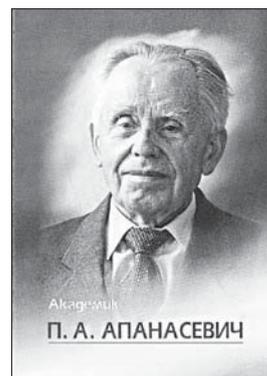
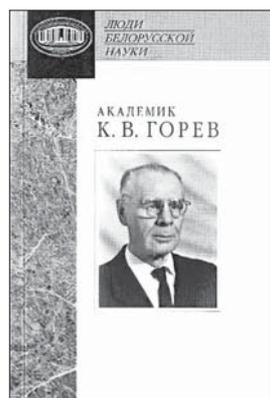
насці, храналагічнага паказальніка друкаваных працаў (манатэкі, тэзісы дакладаў, працы, што выйшлі пад рэдакцыяй, навуковыя і навукова-папулярныя артыкулы), імянога паказальніка, зместу. Друкаваныя працы размешчаны ў раздзелах у храналагічным парадку, па гадах выдання працаў, унутры года – у алфавіце загаловаў, што дазваляе прасачыць творчы шлях вучонага, дынаміку яго творчай актыўнасці.

Імяны паказальнік уяўляе сабой зводны спіс прозвішчаў у алфавітным парадку, дзе насупраць прозвішча і ініцыялаў аўтараў, рэдактараў, складальнікаў працаў уключаюцца раздзел і парадковы нумар запісу. Пры паўтарэнні прозвішчаў праз коску паказваюцца нумары ў парадку ўзрастання.

Ініцыяламі выдання бібліяграфічных паказальнікаў і аўтарамі біяграфічных нарысаў з'яўляюцца людзі, чые лёсы і прафесійныя інтарэсы перасякаліся з чалавекам, аб якім яны пішуць, якога шануюць як асобу, як навукоўца.

Персанальныя біяграфічныя паказальнікі – гэта вынік вялікай і карпатлівай працы, што ажыццяўляецца складальнікамі, якія выяўляюць і апісваюць навуковыя публікацыі вядучых навукоўцаў, вынік творчага альянсу вучонага і бібліяграфа, што дазваляе падсумаваць вынікі навуковага росту і дынаміку развіцця працаў спецыяліста, прасачыць жыццё, творчы шлях, навуковыя дасягненні. На сёння выйшлі з друку больш 70 паказальнікаў. Вышлі падрыхтоўкі персанальных дапаможнікаў дазволіў стварыць своеасаблівую біяграфічную галерэю партрэтаў навукоўцаў. Праца бібліяграфічнай атрама становіцца ацэнку навуковай грамадскасці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

*Алена БАНДАРЭНКА,
загадчык навукова-
бібліяграфічнага аддзела
ЦНБ НАН Беларусі*

Працягваем чытаць Шамякіна

Класіка, адкрытая нанова

Ветэран вайны Іван Шамякін – сапраўдны народны пісьменнік, па яго творах можна прасачыць ваенную і паваенную гісторыю нашай краіны, адчуць душу народа. Літаратурны плён пісьменніка – 12 рамануў, каля 40 апавесцяў. Шамякін працаваў з апантанасцю, прызнаваўся, што да пісьмовага стала яго цягнула мацней, чым да абедзеннага. Першы яго раман «Глыбокая плынь» быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР. Пісьменніку на той час было 30 гадоў.

100-гадовы юбілей І. Шамякіна стаў падзеяй, што закранула духоўную сутнасць беларусаў. Юбілейны студзень прайшоў у бібліятэках Бярэзінскага раёна пад дэвізам: «Каб не мялець душой – будзем чытаць Шамякіна». Штодзённая бібліятэкары ладзілі акцыю «Кожны дзень – з кнігай Шамякіна». У выніку кожны трэці наведнік звярнуўся да твораў пісьменніка. У вясковых бібліятэках цягам месяца звыш 300 асобнікаў твораў класіка выданы на рукі чытачам. Найбольшую актыўнасць у чытанні твораў пісьменніка праявілі наведнікі Браздзецкай бібліятэкі-клуба. Яны прызналіся, што па-новаму прачыталі яго раманы і аповесці. Нанова адкрыў для сябе творы І. Шамякіна па праблемах жыцця грамадства ў 1990-я гады жыхар аг. Косаўка Мікалай Палаянскі. Экспрэс-конкурс «Чытач месяца» выявілі самых шчырых прыхільнікаў творчасці творцы. У гарадской бібліятэцы – Валянецкіна Белязак і Святлана Саскавец, у аг. Багушэвічы – Алена Сазонава і Тацяна Баравая. Папулярныя творчасці юбіляра спрыялі выставы адной кнігі «Знакавая кніга», «Неспакойная кніга», «Фаварыт-кніга», «Літаратурны шэдэўр». Лю-

бушанская бібліятэка прапанавала літаратурна-мастацкую выставу «Пісьменнік дзвюх эпох», Багушэвіцкая і Паплаўская – выставы-прэзентацыі «Пісьменніцкае сэрца на далоні», «Літаратурны набат часу». Дарэчы прыйшліся вясцоўцам гадзіны інфармацыі «Знаёмцеся: Шамякін» (Косаўская СБ), «Нечаканыя факты пра Шамякіна» (Багушэвіцкая і Любушанская СБ), «Малавядомае пра вядомага» (Мачаская СБ), «Шамякін пра калег-пісьменнікаў» (Паплаўская СБ). Актыўна ўдзельнічалі ў акцыі «Сёлфі з любімай кнігай Шамякіна» чытачы Любушанскай бібліятэкі.

Бліц-апытанні мясцовых жыхароў дазволілі вылучыць рэйтынгавыя творы пісьменніка. У аграгарадках Паплавы і Любушаны – раман «Вазьму твой боль», у аграгарадках Пагост, Уша, Браздзец – раман «Сэрца на далоні». Любімая кніга эканаміста ААТ «Браздзец» Тацяны Нікіцінай і сям'і Піскуноў з аг. Лешніцы – раман «Трывожнае шчасце». Сярод жыхароў Любушанаў, дзе шмат перасяленцаў з чарнобыльскай зоны, я мала прыхільнікаў рамана «Злая зорка». Настаўніца мясцовай школы Наталля Цэдрык з гонарам адзначае, што аднайменны кінафільм паводле рамана «Вазьму твой боль» здымаўся на яе радзіме ў Ляхавіцкім раёне. Жыхары аг. Багушэвічы ганарацца, што іх слынны зямляк, народны артыст Беларусі Валянецкін Белахвосцік, выканаў адну з галоўных роляў у радыёпастановаў «Сэрца на далоні».

Тэатр Бярэзінскага раённай бібліятэкі ажывіў сюжэты апавяданняў творцы «Хітрунны» і «Шэршні», прадставіў маналогі хлопчыка – сведкі расправы акупантаў з матуляй і сястрычкай паводле рамана «Вазьму твой боль», і няўцешнай маці сям'і, якая пацярпела ад наступстваў чарнобыльскай трагедыі паводле рамана «Злая зорка». Аздабленнем

эпізоду з аповесці «Вернісаж» сталі карціны мастацкага салона раённага цэнтра рамёстваў.

Слоўнік пачуццяў па-шамякінску

Творы народнага пісьменніка І. Шамякіна вызначаюцца жывой сакавітай мовай, заварожваюць родным словам, блізім да народнай гаворкі. Яго творы – сапраўдны слоўнік жыцця, слоўнік пачуццяў. Родная беларуская мова гучыць са старонак яго твораў нязмушана, натуральна, мілагучна. Лагічна, што да Міжнароднага дня роднай мовы бярэзінскія бібліятэкары падрыхтавалі арт-прадстаўленнем «Жывое слова» па творах І. Шамякіна.

Для прачытання былі абраныя знакавыя творы пісьменніка, актуальныя і сёння. Ажывіць яркія эпізоды і споведныя маналогі герояў, пачуццёва-рэльефна прадставіць сюжэты дазволіў прыём монатэатрызацыі. Праклёнам вайне прагучаў апавед хлопчыка, які стаў сведкам расправы акупантаў у гады вайны над матуляй і сястрычкай паводле рамана «Вазьму твой боль». Кволя фігурка дзяўчынкі ў саржавелым снарадзе пад чорным крыжам-распяццем была абвінавачаннем: вайна – злачынства перад дзяцінствам. Нагадаць пра змрочныя наступствы чарнобыльскай трагедыі дазволіў імправізаваны маналог спакутававай маці паводле рамана «Злая зорка». Мастацтва, укрываючы на скрыжале ашалелага бізнесу, прадстала ў імпрэзе «Карціна пад чорным пакрывалом» паводле аповесці «Вернісаж».

Запамінальна-папераджальна прагучала запоненае пакаянне ўнука-камерсанта, колішняга вясковага хлопца, у душы якога грошы засланяюць светлыя пачуцці да састарэлай бабулі, – паводле сюжэта апавядання «Адведзіны». «Кяханне можа ўзвышаць, а можа і прынізіць!», – такім лейтматывам прагучала прызнанне закаханай маладой настаўніцы з аповесці «Ах, Міхаліна, Міхаліна» і трагікамедыйны сюжэт з аповесці «Абмен».

На мерапрыемстве гледачы мелі магчымасць экспромтам паўдзельнічаць у прадстаўленні і паўплываць на фінал, часам кардынальна яго перайначыць.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, загадчыца аддзела маркетынгу Бярэзінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі

Рэка публікацыі

Кнігазбор і вершы Каркоткі

Прачытаў з цікавасцю ў нумары 45 – 46 за мінулы год расповеды вучняў пра свае сямейныя фотаальбомы, што даслалі ў рамках конкурсу для моладзі «Па-за кадрам». Маю ўвагу асабліва прыцягнуў артыкул Антона Плявакі з Ашмянаў, дзе піша пра сваю хатнюю бібліятэку і распавядае пра свайго дзядулю-бібліяфіла Леаніда Міхайлавіча Каркотку, які пачаў збіраць кнігі.

Рэч у тым, што ў 1975 – 1978 гадах мы з Леанідам Міхайлавічам працавалі ў Ашмянскай школе-інтэрнаце. Ён акраз толькі дэмабілізаваўся з войска, выкладаў у школе беларускую мову і літаратуру, а ў дадатак – вайсковую справу. А я, малады спецыяліст, пачаў выкладаць там фізіку. Амаль равеснікі (Леанід старэйшы на год). Пісаць пра яго лёгка і цяжка, балюча.

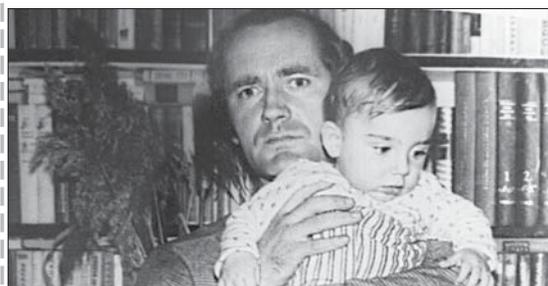
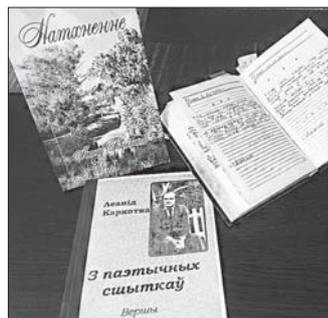
Лёгка, бо чалавек быў добры. Родам з Вілейшчыны, з маленькага хутара. Надзейны быў чалавек, па-сялянску крэпкі. Нават мужны. І, вядома, як паэт – ранімы. Духам сапраўдны беларус. Тое, што кнігі збірае, нам, яго калегам, было вядома. Здагадаліся і пра тое, што нешта піша ў стол. Схіляліся да таго, што гэта проза. А ён быў паэт. Не ведалі, што ён яшчэ і музыкант.

А балоча пісаць, бо пражыў толькі 57 гадоў, 12 гадоў таму пайшоў з жыцця.

Я не «лятун», але лёс склаўся, што пасля Ашмянаў давялося працаваць на буйных прамысловых прадпрыемствах Маладзечна, Гродна, Мінска. Кантакты з Каркоткам абарваліся. Колькасць тых, хто працаваў на зямных прадпрыемствах, была большаю за 6 тысяч чаалавек. З большасцю з іх мне так ці інакш давялося мець справу, кантактаваць за доўгія гады сумеснай працы. Але ў каго з іх паэтычнага спадычна ў шчасце агульных сшыткаў, я больш не ведаю. Зразумела, што трэба, каб з вершамі Л. Каркоткі папрацавалі добрыя спецыялісты, каб дапамаглі яго ўнуку Антону выдаць кнігу твораў дзеда. Там павінна быць зерне.

А як спрадоўваюць кнігі, прывяду асабісты прыклад. Калі я вучыўся ва ўніверсітэце, то акрамя лекцыяў і бібліятэк зрэдку па магчымасці яшчэ дакупліў розныя дапаможнікі па фізіцы і матэматыцы. Так было сярод нас, студэнтаў, заведзена. Але многія з тых кніг па розных прычынах так і засталіся ляжаць, здавалася, мёртвым грузам на паліцах. І вось праз некалькі дзясяткаў гадоў я нечакана для сябе заўважыў, як пляменнік уважліва, грунтоўна – з асадкай і сшыткам – працуе з гэтымі кнігамі. А летас ён ужо сам выдаў даволі важны дапаможнік для студэнтаў. Такім чынам, добрая кніга на паліцы – як стрэльба на сцяне. Некалі прыдасца.

Юсіф ПАЎКАЛАС, в. Навасёлкі-1 Маладзечанскага раёна
Фота з сямейнага альбома Антона Плявакі

Леанід Каркотка з сынам Міхайлам (1984 г.)

Асоба ў краязнаўстве

Прафесар, якому Горкі сталі Парнасам

Член-карэспандэнт НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь, былы рэктар Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі В. Шаршануоў, ацэньваючы ўклад Уладзіміра Ліўшыцы ў вывучэнне гісторыі БДСГА і Горак, Магілёўшчыны, пісаў: «Пройдзе невялікі прамежак часу, і навуковая грамадскасць БДСГА, ды і рэспублікі, ацэніць талент У.М. Ліўшыцы і яго публіцыстычны дар, а таксама вялізную працу па ўзнаўленні гісторыі Магілёўшчыны, Горацкага краю і нашай старэйшай ВНУ».

Дык хто такі Уладзімір Ліўшыц? Калі сказаць каратка: «Асоба шматграннага таленту» або «Чалавек многіх, многіх талентаў». Навуковец, пісьменнік, краязнаўца, філосаф, гісторык эканамічных вучэнняў, даследчык сацыяльна-эканамічных вынікаў аграрна-прамысловай інтэграцыі, музейны дзеяч, рэдактар, выдавец, журналіст, аўтар больш 50-і кнігі брашураў, звыш 650 артыкулаў па філосафіі, паліталогіі, сацыялогіі, педагогіцы, правазнаўстве, гісторыі дзяржавы і права, гісторыі горада Горкі і БДСГА, гісторыі аграрнай адукацыі і навукі Беларусі.

Яго малая радзіма – Красны Кут Саратаўскай вобласці. Тут 1 лютага 1946 г. у сям'і служачых Маісея Ліўшыцы (урадженца Віцебскай вобласці) і Соф'і Глікінай (урадженкі Гомельскай вобласці) ён нарадзіўся.

Уліпені 1947 г. сям'я пераехала ў Горкі, дзе Уладзімір у 1964 г. скончыў Горацкую СШ № 2, у 1965 г. паступіў на гістарычны факультэт Магілёўскага педагагічнага інстытута.

У 1967 – 1969 гг. апублікаваў тры навуковыя артыкулы ў студэнцкіх навуковых зборніках. У 1969 г. навуковы даклад У. Ліўшыцы заняў першае месца на Усесаюзнай студэнцкай канферэнцыі ў Калінінградзе, аўтар быў узнагароджаны Ганаровай граматай Міністэрства вышэйшай адукацыі СССР і знакам «За лучший доклад». У тым жа годзе скончыў інстытут з «чырвоным дыпломам», а ў 1979 г. завяршыў вучобу ў завочнай аспірантуры БДУ.

У 1969 – 1971 гг. працаваў настаўнікам гісторыі Панкраўскага раёна, потым служыў у войску, быў інспектарам Горацкага раённага аддзела народнай адукацыі. З 1972 па 1998 г. Уладзімір Маісеевіч быў асістэнтам, старшым выкладчыкам, дацэнтам кафедраў навуковага камунізму, філосафіі

і паліталогіі, маркетынгу і права БДСГА.

У лютым 1980 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю і стаў кандыдатам філосафскіх навук, у 1981 г. быў удастоены вучонага звання «дацэнт».

З 1989 па 2005 г. Уладзімір Маісеевіч быў стваральнікам і першым дырэктарам Горацкага раённага гісторыка-этнаграфічнага музея і адначасова дацэнтам кафедраў маркетынгу і

Пад час творчай сустрэчы з У. Ліўшыцам у Горацкім раённым гісторыка-этнаграфічным музеі

права БДСГА. Выданні Беларусі неаднаразова адзначалі плённую дзейнасць калектыву музея і яго дырэктара, называлі яго адным з найлепшых раённых музеяў не толькі ў Магілёўскай вобласці, але і краіне (мала хто ведае, што ў 1986 – 1988 гг. Ліўшыц працаваў на грамадскай аснове).

З 2005 г. У. Ліўшыц працаваў рэдактарам часопіса «Вестник БГСХА» і прафесарам кафедры гісторыі дзяржавы і права гэтай установы. У 2015 г. быў выбраны ганаровым прафесарам БДСГА.

З 2007 г. Уладзімір Маісеевіч жыве ў Ізраілі ў горадзе Ноф а Галіль, дзе займаецца літаратурнай і навуковай працай і падтрымлівае цесную сувязь з рознымі ўстановамі і землякамі ў Беларусі. І на радзіме, асабліва ў Магілёўскай вобласці, не забываюцца аб ім. Так, у лютым-сакавіку 2016 г. у Магілёўскай абласной бібліятэцы прайшла выстава, прысвечаная 70-годдзю У. Ліўшыцы.

Асобае месца ў творчасці У. Ліўшыцы займае літаратуразнаўства. Яго першая публікацыя з'явілася ў 1968 г. у газеце «Магілёўская праўда». З таго часу дакументальныя нарысы і літаратуразнаўчыя артыкулы змяшчаліся ў газетах «Звязда», «Чырвоная змена», «Знамя юности», «Краязнаўчая газета», «Магілёўская праўда», «Магілёўскія ведамасці» і інш., у часопісах «Маладосць»,

«Нёман», «Беларусь», «Рабочая смена», «Сельское хозяйство Белоруссии»), у навуковых зборніках.

На аснове архіўных матэрыялаў у публікацыях даследуюцца пытанні стварэння паэмы «Тарас на Парнасе», сувязі беларускай літаратуры з рускай і ўкраінскай літаратурай, знойдзеныя сувязі Г. Дзяржавіна, А. Чэхава, Т. Шаўчэнкі, І. Тургенева, Л. Талстога, М. Чар-

сцэжкам і жыцця» (2018). Менавіта па ініцыятыве У. Ліўшыцы з 1992 г. пачалі праходзіць штогадовыя навуковыя Гарэцкія чытанні, а ў акадэміі створаны музей-кабінет пісьменніка. У гонар пісьменніка ўсталяваная мемарыяльная дошка, названы адна з найлепшых аўдыторыяў і імянная стыпендыя для студэнтаў.

Шэраг навуковых і навукова-метадычных працаў Уладзіміра Маісеевіча прысвечаны педагогіцы. Акрамя таго, У. Ліўшыц быў заснавальнікам і выдаўцом серыі кніг і брашураў «Выдатныя педагогі і выхаванцы БДСГА».

Яшчэ будучы студэнтам педінстытута, Уладзімір пачаў вывучаць гісторыю аграрнай адукацыі і навукі ў Беларусі наогул, і ў БДСГА ў прыватнасці, у 1990-я браў удзел у напісанні кніг па гэтай тэматыцы. Менавіта ён стаў аўтарам артыкулаў пра сельскагаспадарчую акадэмію ў «Энцыклапедыі гісторыі Беларусі» і «Беларускай энцыклапедыі», у энцыклапедычным выданні «Памяць. Гісторыка-дакументальная хроніка Горацкага раёна».

Пераважная большасць краязнаўцаў краіны лічыць Уладзіміра Маісеевіча адным з самых аўтарытэтных і паспяхоўных краязнаўцаў. Яшчэ вучнем Горацкай СШ № 2 пачаў вывучаць гісторыю горада і раёна. Некалькі гадоў ён працаваў і збіраў матэрыял у дзяржаўных архівах СССР і апублікаваў некалькі соцень артыкулаў на гэтую тэму ў нацыянальным, абласным і раённым перыядычным друку. На іх аснове ў 1984 г. выдаў першае ў гісторыі горада даследаванне «Горкі. Історико-экономический очерк». У 1989 і 2007 гг. выйшлі пашырэння і дапоўненныя выданні гэтай кнігі. У 1993 г. была апублікаваная кніга «Горкі і окрестности. Справочник-путеводитель», а ў 1995-м «Летапіс горада Горкі». Пад яго кіраўніцтвам была выдадзеная «Памяць. Гісторыка-дакументальная хроніка Горацкага раёна», 36 артыкулаў у якую напісаў сам. У 1996 – 2019 гг. выйшлі новыя кнігі і брашуры па гісторыі, географіі і этнаграфіі Горацкага краю. На погляд аўтара гэтых рэчак, самай высокай ацэнкі заслугоўвае кніга «Гордость и слава Горецкой земли» (2015 – 2017) у 3-х частках.

Акрамя таго, У. Ліўшыц аўтар дзювох кніг па гісторыі Дрыбінскага раёна, 14-і артыкулаў у кнізе «Дрыбін. Гісторыка-дакументальная хроніка Дрыбінскага раёна».

Нягледзячы на вялікую занятасць, У. Ліўшыц браў і бярэ цяпер актыўны ўдзел у грамадскай дзейнасці. Апроч названага вышэй, ён удзельнічаў у стварэнні музея-сядзібы М. Гарэцкага ў вёсцы Малая Багацькаўка Мсціслаўскага раёна, музея гісторыі БДСГА, краязнаўчых музеяў у вёсках Маслакі і Аўсянка, музея пісьменніка В. Каваля ў вёсцы Сава Горацкага раёна. У. Ліўшыц быў арганізатарам і першым старшынёй Горацкага раённага краязнаўчага таварыства «Бацькаўшчына», старшынёй Горацкага раённага культурна-асветнага ўдзялення таварыства імя Б. Іофе і іўдзейскай абшчыны Горак. Ён абіраўся дэпутатам Горацкага гарадскога Савета, членам прэзідыума Магілёўскага абласнога Савета таварыства аховы помнікаў і культуры, членам праўлення беларускага рэспубліканскага фонду імя братаў Максіма і Гаўрылы Гарэцкіх.

У 2000 г. У. Ліўшыц быў выбраны членам-карэспандэнтам і вучоным сакратаром Міжнароднай акадэміі вывучэння нацыянальных меншасцяў, а ў 2013 г. – акадэмікам Міжнароднай акадэміі сацыяльных тэхналогій. У 2004 г. яго прынялі ў Саюз беларускіх пісьменнікаў, у 2006-м – у Беларуска-саюзны журналістаў, у 2009-м – у Міжнародны Саюз пісьменнікаў «Новый современник». З 2018-га – Ганаровы ветэран працы Рэспублікі Беларусь.

Жывучы ў Ізраілі, ён актыўна вывучае гісторыю горада Нацрат Іліта, які ў 2018 г. быў перайменаваны ў Наф а Галіль. У 2015, 2016 і 2018 гг. выйшлі тры выданні кнігі У. Ліўшыцы «Нацрат Іліт: нарыс гісторыі, памятнае месца і тапонімы»; апошняе выданне было ажыццэленае ў Германіі (г. Дзюсельдорф).

Сярод узнагародаў У. Ліўшыцы Ганаровая грамата Вярхоўнага Савета БССР, Ганаровая грамата Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Ганаровыя граматы Міністэрства вышэйшай і сярэдняй адукацыі СССР, міністэрстваў культуры, адукацыі, сельскай гаспадаркі і харчавання БССР і Рэспублікі Беларусь.

Карыстаючыся нагодаю, жадаю юбіляру творчага здароўя і далейшых творчых поспехаў.

Эмануіл ЮФЕ,
прафесар,
доктар гістарычных навук

ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» віншуюць з 75-годдзем Уладзіміра Маісеевіча, даўняга сябра БФК, чытача і аўтара нашай газеты. Зычым Вам моцы, здароўя і новых адкрыццяў на землях продкаў – у Беларусі і Ізраілі.

Святкуем па-беларуску

У народзе кажуць, што на Стрэчанне зіма з вясной сустракаюцца. «Дык чаму б не сустрачаць у гэтай святой і нам!» – вырашылі ўдзельнікі фальклорных гуртоў Дунілавіцкага СДК і Гучкага СКЦ і правялі сумесныя вячоркі.

Каб да культурна-этнаграфічнай акцыі «Святкуем па-беларуску» далучылася больш моладзі, пляноўкай для імпрэзы па народных традыцыях выбралі аграгарадок Навасёлкі. Да сустрэчы ў мясцовым цэнтры культуры падрыхтаваліся як след: аформілі інтэр'ер танцавальнай залы тканымі дыванамі і ручнікамі, запрасілі мясцовых жыхароў. А паколькі другая назва свята – Грамніцы, загадчыца цэнтры Наталія Сцегиенка паклапацілася, каб на бачным месцы стаяў стол, накрыты прыгожым абрусам, а на ім – свечка ў шклянцы з зернем.

Стрэчанне называецца яшчэ і Грамніцамі, бо ў старажытнасці гэтыя свята адзначаліся ў гонар Грамавіка (Грамаініка-Перуна) – уладаря перуна і маланкі. Ад іх і засцерагаюць асвечаныя грамнічныя свечкі, – рабіла экскурс у гісторыю, пакуль ішла падрыхтоўка да мерапрыемства, метадыст Цэнтры культуры і народнай творчасці Пастаўскага раёна Людміла Чатовіч. Раней яны былі самаробнымі і абавязкова доўгімі. Грамнічныя свечкі лічыліся ахоўнымі і запальваліся пры правядзенні адвядзеных абрадаў. Напрыклад, з іх дапамогай гаспадар «асвячаў» хату і ўсю гаспадарку, выпальваючы невялікія крыжы на дзвярах і агароджы. З імі абыходзілі свойскую жывёлу на Юр'еў дзень. Выкарыстоўваліся грамнічныя свечкі і пры іншых абставінах.

Па надвор'і, якое было на свята, нашыя продкі меркавалі пра будучы ўраджай, прыкмячалі і іншыя акалічнасці. Пра гэта яскрава сведчаць народныя прыкметы. А вось

ці ведае моладзь, як яны дакладна гучаць, у пачатку мерапрыемства правярыла вядучая сустрэчы – загадчыца Дунілавіцкага сельскага Дома культуры Іна Русецкая:

– *Прыйшлі Грамніцы – скідай...*

– *Рукавіцы!* – працягваюць у зале.

– *Як на Грамніцы адліга, то з ураджаю будзе...*

– *Фіга!* – не перастаюць здзіўляць веданнем народнай мудрасці ўдзельнікі вячорак.

– *Неверагодна, але сам прыкметы бываюць сулярчлівымі,* – працягвае выпрабавачь прысутных вядучая. – *Калі певень на Грамніцы нап'ецца вадзіцы, то на Юр'я вол пад'есць...*

– *Травіцы!* – не здаецца моладзь.

Тых, хто даваў правільныя адказы, дунілавіцкія самадзейныя артысты частавалі пернікамі ўласнага прыгатавання – святочнымі прысмакамі нашых продкаў.

Не дзіва, што пасля такой размінкі ўсе ўвайшлі ў азарт, таму самы час пазабавіцца! З зайздросным імпэтам, а галоўнае – з веданнем традыцый ўдзячаты і хлопцы ўключаюцца ў гульні «Яшчар», «Суседка», «Галубка», «Ручаёк», «Кісель», карагод «Падушачка». Умовы гульні розныя, але іх прызначэнне простае і зразумелае – «пазнаёміць» юнака або дзяўчыну з тым, хто ім падабаецца.

У жартоўнай форме «правілы заляцанняў» удзельнікам вячорак нагадвала Бабуля, ролю якой выдатна сыграла Л. Ча-

товіч. Ды так дасціпна рабіла заўвагі, што амаль ніхто не стрымліваўся ад смеху. Здымаючы ўвесь час дзею на відэа, шпэнтм карэктавала рухі сваіх удзельнікаў рэжысёр Гучкага сацыяльна-культурнага цэнтры Ганна Вырвіч.

Асобны статус на вячорках меў Ляў Латушкін. Ён выконваў ролю Яшчара – галоўнага героя народнай гульні, прызначанай гісторыка-культурнай каштоўнасцю Пастаўшчыны. Увесь вечар да ўсемагутнай міфічнай істоты патрабаванні былі завышанымі. Юнака то прасілі даць заданні маладзям, то прадказаць лёс хлопцу ці дзяўчыне. Пры выкананні апошняга задання Яшчар здзіўляў усіх – «вангаваў», калі гаварыць сучасным слэнгам, толькі пры дапамозе беларускіх прымавак і прыказак. А яшчэ яго жартоўна спавадала Бабуля: за спінай хлопца імітавала дзеянні, якія той быццам бы выконвае ў жыцці. А ён з накінутай на галаву хусткай (каб нічога не бачыў) павінен быў адгадаць, напрыклад, колькі разоў на дзень, тыдзень ці месяц есць, ходзіць на лыжы, вучыць урокі і інш.

Каб атрымаць фант – хустку, – дзяўчаты спявалі прыпеўкі. На працягу вечара кружыліся ў парах з хлопцамі, танцуючы кракавяк, падэспаны і польку.

Усе гэтыя гульні і танцы запісаныя ад мясцовых носьбітаў народнай культуры пад час этнаграфічна-культурных экспедыцыяў. На мерапрыемстве яны суправаджаліся аўтэнтычнай музыкой у выкананні ансамбля народных інструментаў Дунілавіцкага СДК і заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь фальклорнага ансамбля «Паазер'е» ў запісе. Напрыканцы вячорак прагучала пажаданне: «*Танцуйце! Спявайце! І народных традыцый не забывайце!*»

Працягам свята стала сумеснае чаюванне.

Вараніка ФІЛАНОВІЧ
Фота аўтара

Харчаванне на Іўеўшчыне (1921 – 1939 г.)

Адрэдакцыі. Наш пастаянны аўтар з Іўеўшчыны педагог і метадыст Іван Захарэвіч даслаў у рэдакцыю «КГ» сабраныя ім звесткі пра традыцыйную кулінарыю свайго рэгіёну на пачатку мінулага стагоддзя. Паколькі апошнім часам у свеце (і ў Беларусі – у тым ліку) усё больш расце зацікаўленне традыцыйнымі і рэгіянальнымі стравамі, іх часцей пачалі ўключаць у меню не толькі корчмы даў шынкi, аграсядзібы, але і рэстараны. Таму сабраны краязнаўцам матэрыял бачыцца нам цікавым не толькі з гледзішча радзіма- і рэгіянальнасці.

Варта адзначыць два, здавалася б, узамемвыключныя аспекты. З аднаго боку – наша краіна нібыта маленькая, таму ў працэнтным ураджэнцы і жыхары розных раёнаў пабачаць знаёмыя прыёмы і рэцэпты. З другога ж боку, нават на тэрыторыі Іўеўскага раёна адну й тую ж страву гатавалі адрозна ад суседніх паселішчаў (аўтар у артыкуле нават гэта асобна адзначае). Наша краіна, кажучы, маленькая, але істотныя адрозненні ў побыце могуць мець нават суседзі. Таму варта фіксаваць усе правыя жыцця суайчыннікаў, а з імі захаваўца і адметнасці краю.

Да кожнай часткі цыкла публікацыяў аўтар прапануе традыцыйныя рэцэпты.

Дадамо, што цыклам артыкулаў з Іўеўшчыны мы не закрываем, а толькі працягваем тэму рэгіянальнай кулінарыі. Таму можаце дзяліцца запісамі з сваёй мясцовасці.

Мясныя і малочныя стравы ў вясковым рацыёне

Сярод прадуктаў харчавання ў сялянаў адно з асноўных месцаў займалі мясныя стравы. Таму ў гаспадарках трымалі гусей, курэй, качак, кароў, авечак, а таксама індую. У ежу ўжывалі мяса птушкі, свініну і ялавічыну. Для жыхароў вёсак Іўеўшчыны было характэрнае пераважнае ўжыванне свініны. На іх стала была і бараніна. Амаль кожная сям'я трымала свойскую жывёлу, таму мяса селяне куплялі рэдка.

З мяса рабілі розныя стравы. Яго клалі ў суп, з дабаўленнем яго гатавалі мачанку, каўбасы, катлеты. Было распаўсюджанае саленне мяса. Паляндвіцу засольвалі, кавалчкі мяса салілі ў спецыяльным кубеі захоўвалі да вялікіх святаў або палявых работ. Кавалкі мяса ўкладвалі шчыльна, каб у пустыя месцы не трапіла паветра. Калі шчыльна ўкладзілі не атрымлівалася, то пустыя месцы запаявалі кавалкамі сала. Запоўненую скрыню зверху засыпалі тоўстым слоём солі і прыскалі грузам. Яе трымалі ў цёплым месцы некалькі дзён, каб мяса пераняло соль; потым скрыню добра зачынілі і захоўвалі ў марозным памяшканні. Увесну змесціва вымалі са скрыні, падвешвалі і некалькі тыдняў падсушвалі. Такое мяса зусім не страчвала свежасці.

Адной з любімых страваў са свініны былі каўбасы. Для іх прыгатавання бралі мяса і сала. Усё прапускалі праз мясарубку. Да атрыманага фаршу дадавалі часнок, перац, соль, каляндру. Затым гэтым фаршам набівалі ачышчаныя і вымытыя свіныя кішкі. Такія каўбасы падсушвалі ў цёплым месцы. Таксама іх маглі запякаць на бляхах у гарачай печы. Запечаныя каўбасы складалі ў гаршкі, залівалі тлушчам і ставілі ў печ. Так апрацаваныя каўбасы захоўваліся ў гаршках вельмі доўга.

Гатавалі яшчэ вантрабянку і сальцісон. Яны ў той час былі традыцыйнымі мяснымі стравамі. Вантрабянку гатавалі з пячонкі і лёгкіх. Іх адварвалі ў вадзе, а потым перакручвалі разам з салам і з дабаўленнем яйка, перца, кропу, часнаку. Для прыгатавання сальцісона бралі язык, ныркі, сэрца і сала са свайго галавы. Усё гэта гаспадыні наразалі невялічкімі кавалачкамі і дабаўлялі соль, перац, кроп. Начынялі загадзя падрыхтаваныя страўнікі і адварвалі яго ці запякалі ў печы, а потым клалі пад гнёт на 2-3 дні. Елі сальцісон у халодным выглядзе. Гаспадыні яго часта яшчэ называлі кіндзюком або эльцам.

Гатавалі сяляне «квянчанку» – квянчаную каўбасу. Бралі адвараныя крупы (грэчку) і дабаўлялі кроў свежазабітай жывёлы, дробна пакрышанае сала, цыбулю, соль, перац. Гэтым начынялі кішкі і ставілі ў печ гатавацца. Спечаную квянчанку клалі пад груз. Такую каўбасу елі адразу, бо яна доўга не захоўваецца. Гаспадыні гатавалі і такую страву, як патрашанку. Адвараныя пячонку, ныркі, сэрца, лёгкія рэзалі на невялікія кавалчкі, дабаўлялі сала, соль, перац, часнок, усё гэта перамешвалі і начынялі страўнік. Потым яго запякалі ў печы, а пасля клалі пад груз на некалькі дзён. Яшчэ гатавалі пячоначную каўбасу. Пячонку дробна рэзалі, дадавалі сала (каб каўбаса не была сухой) і крыху мяса, таксама соль, перац, цыбулю. Гэтым начынялі кішкі і адварвалі або клалі на бляху і ставілі ў печ. З крыві яшчэ рабілі поліўку. Часта ў яе дабаўлялі сушаныя грыбы, каб была смачней. Страву елі з бульбай, зваранай «у мундзірах».

Іван ЗАХАРЭВІЧ

(Працяг будзе)

Сакавік

7 ці 15 – Завадскі Юзаф (1781 – 1838), друкар (Віленская друкарня, «Новая друкарня» ў Гродне), выдавец, адзін з заснавальнікаў выдавецкай справы – 240 гадоў з дня нараджэння.

8 – Падокшын Сямён Аляксандравіч (1931, Гомель – 2004), вучоны-філосаф і гісторык-медывіст, культуролаг, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1984) – 90 гадоў з дня нараджэння.

9 – Мікола Козенка (Мікалай Аляксеевіч; 1951, Мазыр), фалькларыст, этнахарограф, педагог, рэжысёр, збіральнік, даследчык і папулярызатар беларускай народнай танцавальнай культуры, арганізатар фальклорных фестываляў «Беларуская полька», «Берагіня», «Мяцеліца», лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2014) – 70 гадоў з дня нараджэння.

9 – Скарцова Тамара Уладзіміраўна (1946, Слуцкі р-н), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

10 – Гасцюхін Уладзімір Васільевіч (1946), акцёр тэатра і кіно, народны артыст Беларусі, заслужаны артыст Расіі,

лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола (1980), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982), Дзяржаўнай прэміі СССР (1985), Дзяржаўнай прэміі Расіі (1993), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2002), прэміі Федэрацый прафсаюзаў Беларусі (2009) – 75 гадоў з дня нараджэння.

13 – Лейтман Леў Мееравіч (Маркавіч; 1896, Петрыкаў – 1974), мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Дубашыньскі Павел Піліпавіч (1931, Шаркаўчыцкі р-н – 2000), акцёр, народны артыст Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

14 – Звінаградскі (Звінаградскі) Барыс Фёдаравіч (1896 – 1982), жывапісец, тэатральны мастак, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

14 – Антаневіч Валянціна Аляксееўна (1951 – 2004), музыкантаўца, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2001) – 70 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

– Во дзіва! Я чуў, што людзі з алею робяць каменні. Як гэта яны робяць?
– Што ж тут за дзіва? А я карова робіць малако з салома і сена?

– Разжывёмся – у пастухі найёмся, дык цэлая вёска ў даўгу будзе.

– Што гэта ў цябе, Яська, на носе сядзіць?
– Барадаўка.
– Чаму ты яе не звядзеш?
– Нельга. Яна ў пашпарт улісаная. За гэта, братка, пападзе.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Фота: Уладзімір Пятручэўскі

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПРЭСБІТЭРЫЙ, прэсбітэрыум (познала, presbyterium – месца для выбраных ад грэч. presbýteros старэйшына) – прастора ў касцёле перад галоўным алтаром, прызначаная для богаслужэння і размяшчэння духавенства. Звычайна злучаны з галоўным нефам і вылучаны арачнымі парталамі ці балюстрадамі.

Прэсбітэрыі вядомы ў сярэднявекowych раманскіх і гатычных храмах Заходняй Еўропы. У беларускай архітэктуры з’явіліся з канца XVI ст. у пабудовах стылю барока. У XVII – XVIII стст. некаторыя прэсбітэрыі адблялі скульптурай, дэкарыравалі арнамантам і сюжэтна-тэматычнай размалёўкай.

Страха з прычолкам у в. Заазерная Маларыцкага раёна (пач. XX ст)

пашыраны ў Заходнім Палессі, у Брэсцкім, Камянецкім, Кобрынскім, Драгічынскім і інш. раёнах. Страха з прычолкам з’яўлялася асноўнай формай страхі хатаў.

ПРЫЧАЛ – 1) частка прыстані, забяспечаная прыстасаваннямі для прычальвання суднаў; **2)** слуп, моцны кол на беразе ракі, да якога прымацоўваюць судна, лодку, паром. Прычал для замацавання плыта каля берага называюць аралам; **3)** канат, якім прычальваюць судна, лодку, паром, плыт.

ПРЫЧОЛАК – элемент страхі каркаснай канструкцыі. Ствараўся за кошт таго, што франтон быў усечаны знізу схілам страхі. Прычоллак павялічваў вынас схілу страхі і лепш засцерагаў ад вільгаці тарцовую сцяну хаты. Быў

ПРЫЧОСКА – парадак размяшчэння на галаве чалавека прыродных або штучных валасоў, які атрымліваецца прычэсваннем, стрыжкай, фігурным укладаннем, закручваннем, начэсваннем, часта ў спалучэнні з разнастайнымі дэкаратыўнымі ўпрыгожаннямі (стужкамі, касічкамі, кветкамі, карункамі, грабянямі, заколкамі і інш.). Да прычоскі адносяць таксама галенне валасоў на галаве і твары. Прычоска стварае адзінае цэлае з вонкавым выглядам чалавека, яго адзеннем і галаўным уборам. Яна адлюстроўвае мастацкі стыль эпохі і нясе ў сабе яго

рысы. Прычоска залежыць ад полу, узросту і нацыянальнасці чалавека, яе эвалюцыя цесна звязаная з сацыяльна-палітычнымі працэсамі ў грамадстве.

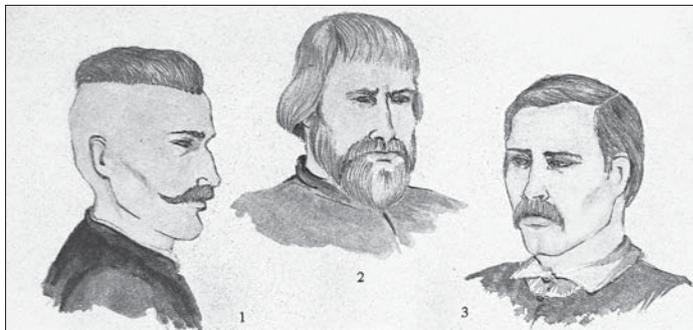
Для народных прычосак беларусаў характэрная агульнаславянская аснова. Яны не вызначаліся асаблівай разнастайнасцю, іх эвалюцыя ў значнай ступені абумоўлівалася практычнай мэтазгоднасцю. Патрыярхальны ўклад жыцця беларускага сялянства садзейнічаў захаванню традыцыйных формаў мужчынскай і жаночай прычоскі амаль да пачатку XX ст.

Старажытная мужчынская прычоска мела выгляд падрэзаных над вачыма валасоў і доўгіх пасмаў ззаду. Сяляне адпускалі вусы і бараду. Паступова сфармавалася новае мужчынскае аблічча з невялікай або шырокай (ад скроні да скроні) барадой, паўкруглымі вусамі, што звісалі ўніз, і нядоўгімі валасамі (прыкладна да сярэдзіны вуха), падрэзанымі ў кружок – «пад гаршчок». Валасы

спераду разбіралі на прамы ці косы прабор, зачэсвалі ўгору або налілі кароткі чубок. У пачатку XX ст. маладыя мужчыны і юнакі зачэсвалі валасы ўгору, а на патыліцы іх каротка падстрыгалі; пакідалі невялікія вусы, бараду галілі.

Старажытнай дзявочай прычоскай былі распущаныя валасы (захавалася часткова ў вясельным абрадзе да канца XIX ст.). Традыцыйным было заплятанне валасоў у косы. Доўгія косы былі ідэалам дзявочай прыгожасці. Валасы расчэсвалі на прамы прабор, надпускалі крыху над вусамі і запляталі на патыліцы. Касу плялі з трох пасмаў; штодзённа ўпляталі ў яе рознакалерныя акрайкі тканіны (плёткі, уплёткі, стужкі, пахісткі), на святы – фабрычныя стужкі, шаўковыя, часта пазументныя (каснікі). Звычайна ў касу ўпляталі адну стужку, у асобных рэгіёнах (Палессе) – ад 3-х да 5-і.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Мужчынскія прычоскі: 1 – шлякціца, XVIII ст.; 2 – селяніна («пад гаршчок»), XIX ст.; 3 – селяніна (кароткая стрыжка), Пач. XX ст.